

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

IV Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2020 року)

У двох частинах

Частина 2

Суми
Сумський державний університет
2020

ЛІТЕРАТУРА:

1. Geberth Vernon J. Psychopathic sexual sadists: The psychology and psychodynamics of serial killers. *Law and Order*. 1995. Vol. 43 (4). P. 82–86.
2. Vronsky P. (англ.) русск. *Serial Killers: The Method and Madness of Monsters* (англ.) русск. Penguin-Berkley, 2004. 412 p.
3. Vronsky P. (англ.) русск. *Serial Killer Zombie Apocalypse and the Dawn of the Less Dead: An Introduction to Sexual Serial Murder Today*. *Serial Killers: True Crime Anthology*. RJ Parker Publishing, 2014. P. 10–67. 277 p.
4. Масалов А. А. Нелюди. Самые знаменитые маньяки. Ростов н/Д: Феникс, 2007. 256 с.
5. Хамуков А. В. Серийные сексуальные убийства: Криминологический анализ: автореф. ... дисс. канд. юрид. наук: 12.00.08. Ростов н/Д, 1997. 18 с.

МІСЦЕ СУДОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА

Щербак Н. М.

*Студентка III курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Ільченко О. В.

*к. ю. н., доцент, доцент кафедри КПДС ННІ права
Сумського державного університету*

Досить тривалий період часу в Україні воля законодавчого органу держави розглядалась вітчизняною юридичною наукою як єдине джерело безпосереднього формування та розвитку правової доктрини. Судам традиційно була відведена роль органу, уповноваженого виключно на застосування правових норм, а можливість впливу на формування права шляхом утвердження судової практики, в свою чергу, не визнавалась. Реформування судової системи в Україні зумовлює зростаюче значення судової влади, актуалізує дослідження судової практики, зокрема, й питань про місце судового прецеденту в системі національного права. Велика кількість доповнень та змін, що вносяться у нормативно-правові акти, проведення численних судових реформ – все це породжує безліч правозастосовних колізій у судовій практиці. Використання судових прецедентів на сьогодні може стати своєрідним орієнтиром, який дасть змогу розуміти позиції українських судів у тих чи інших питаннях.

Питанням становлення та функціонування прецедентів у правовій системі України було присвячено цілу низку досліджень таких вчених-правовиків як: Н. Воппенка, М. Марченка, О. Турчака, С. Шевчука та інших.

Для кожної правової системи характерним є наявність власного уявлення про

сутність судового прецеденту та його роль у регулюванні суспільних відносин, що прямо обумовлено історичними, національними, державно-правовими та іншими чинниками.

Сучасний період розвитку держав зумовлює певне переосмислення значення ролі прецеденту в правових системах країн романо-германської правової сім'ї, для яких існування правових норм у будь-яких іншій формі, за винятком офіційного нормативно-правового акту є недопустимим. Незважаючи на те, що судовий прецедент нехарактерний для системи національного права України, потреби правозастосовної практики та правова доктрина не рідко вдаються до його дослідження з метою встановлення правових аспектів, що не регламентовані чинними законодавчими актами та гарантування єдності судової практики.

Традиційно, під судовим прецедентом вважається рішення яке прийняте вищим судовим органом по конкретній справі, яке вважається обов'язковим для інших судів при розгляді аналогічних справ [1, с. 193].

Вивчаючи питання місця судового прецеденту в системі національного права, потрібно мати на увазі не будь-які рішення, а лише ті, що містять нормативно-правові приписи, зокрема, до них належать: рішення Конституційного Суду України; тлумачення Пленуму Верховного Суду України; рішення судів загальної юрисдикції, що скасовують правила поведінки загального характеру; рішення Європейського суду з прав людини.

Аналізуючи акти тлумачення Конституційного суду України, Є. В. Черняк приходять до висновку, що рішення цього органу конституційної юрисдикції можуть бути віднесені до прецедентів тлумачення, оскільки вони володіють ознаками, які характеризують даний вид прецедентів – багаторазовість використання; мають загальнообов'язковий характер; містять положення, яке підтверджує зміст правової норми або роз'яснює її зміст та офіційно публікуються [1, с. 139].

Як зауважує О. Кіт, нормативність окремих судових рішень судів загальної юрисдикції підтверджується положеннями Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402- VIII та вітчизняними процесуальними кодексами [2, с. 258]. Зокрема, ст. 13 вказаного закону зобов'язує суди та суб'єктів владних повноважень, які керуються нормативно-правовими актами у своїй діяльності, дотримуватись рішень Верховного суду України, які прийняті на підставі розгляду заяв про перегляд судових рішень з мотивів неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції однакових норм матеріального права у подібних правовідносинах [3].

Особливе місце належить також постановам Пленуму Верховного Суду України, які фактично є прикладом правильного застосування правових норм, головною метою діяльності яких є створення єдиного підходу до однакового розуміння законів

нижчестоящими судами та надання їм важливих рекомендацій, для подальшого використання під час розгляду судових справ [4, с. 129].

Окремі нормативно-правові акти встановлюють, що судова практика є джерелом права. Серед них є і Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року № 3477-IV, який визначає практику Європейського суду з прав людини джерелом права в Україні [5, с.15].

Зокрема, потребує уваги положення зазначене у ч. 2 ст. 8 та ч. 5. ст. 9 Кримінального процесуального кодексу України від 13.04.2012 року де зазначено, що принцип верховенства права у кримінальному провадженні та кримінально-процесуальному законодавстві України застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини [6, с.24].

Попри це, в жодному кодифікованому акті немає вказівки про те, що судовий прецедент належить до джерел права в Україні. В зв'язку з чим виникла ціла низка проблем, тісно пов'язаних з правовими колізіями. Варто наголосити на тому, що в Законі України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року немає згадки про те чи всі рішення ЄСПЛ є обов'язковими для національних судів чи лише ті, які прямо стосуються України [7].

Єдиної думки стосовно місця судового прецеденту в системі національного права України серед вчених-правовиків немає. До проблем, які допоможуть вирішити визнання на законодавчому рівні прецеденту як джерела національного права, належать: 1) врегулювання прогалин та колізій в існуючій системі законодавства; 2) сприяння забезпеченню судового розгляду справ з дотриманням принципу справедливості; 3) підтвердження віднесення правотворчої функції до компетенції Конституційного Суду України та Верховного Суду; 4) сприяння зниженню рівня корумпованості суддів, судовий прецедент фактично змусить суддів діяти таким чином, як діяв суд при прийнятті прецедентного рішення в аналогічних обставинах; 5) прецедент може стати ефективним регулятором нових суспільних відносин, до яких, варто зауважити, сучасна правова система України наразі не встигає пристосуватись, що дозволить усунути нинішню неясність та суперечність у чинних законодавчих актах.

Головним завданням правосуддя є захист прав та законних інтересів осіб, а отже, суд не в праві відмовити в такому захисті, посилаючись лише на те, що нормативно-правове регулювання такого роду відносин відсутнє. Варто констатувати, що законодавець не докладє достатніх зусиль для оновлення правової системи, зокрема, велика кількість змін не вноситься вчасно, в таких ситуаціях доцільною може стати судова практика з метою обґрунтування вирішення справи.

На нашу думку, законодавче закріплення судового прецеденту може сприяти більш ефективному вирішенню спорів, що значно зменшить витрати часу, підвищить рівень мотивувальної частини судових рішень, оскільки кожен суддя матиме змогу застосувати ту чи іншу норму, використовуючи прецедент як основу вирішення тієї чи іншої справи.

Однак, визнання судового прецеденту частиною системи джерел національного права може сприяти виникненню ряду негативних аспектів. Так, наявність судового прецеденту може створити проблему неефективного захисту прав та інтересів громадян, оскільки судді будуть діяти по так званому «шаблону», що є неприпустимим, адже кожна справа є індивідуальною та потребує об'єктивного та повного аналізу.

Чимало вчених-правовиків наголошують на тому, що існуючі недоліки судової системи України, таких як: низький рівень професійної підготовки суддів, відсутність «прозорої процедури» відбору на суддівські посади, високий рівень корупції в органах судової влади – яскраво демонструють небезпеку, що може принести судовий прецедент.

Безумовним є те, що судовий прецедент існував завжди у системі національного права, при цьому відсутність закріплення його статусу на законодавчому рівні як одного з джерел зовсім не означає заперечення його існування у сучасній правовій системі. Однак, варто зауважити, що судовий прецедент спрямований на виконання ролі додаткового регулятора правовідносин, прямо підпорядкованого закону. Судовий прецедент в Україні – це прецедент тлумачення, головною метою якого є доповнення та деталізація норм нормативно-правових актів, тлумачення суперечного змісту правових положень та сприяння створенню єдиного підходу в застосуванні законодавчих норм.

Таким чином, говорячи про місце судового прецеденту в системі національного права, як своєрідного регулятора суспільних відносин, беручи до уваги суттєві переваги та наявність ряду суттєвих недоліків, вважаємо, що визнання судового прецеденту джерелом права в Україні в сучасних умовах реформування – недоцільно. Попри те, врахування існуючої судової практики під час процесу внесення змін у законодавстві є обов'язковим.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Луць Л. А. Загальна теорія держави та права: навч.-метод. посібник (за кредитно модульною системою): Атака. 2008. 412 с.
2. Кіт О. Акти судів загальної юрисдикції як джерела трудового права. *Вісник Львівського університету. Сер.: Юридична*. 2014. № 59. С. 258–265.
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.
4. Романюк Я. М. Єдність судової практики: теоретичні засади та вдосконалення

законодавчого забезпечення. *Вісник Верховного Суду України*. 2012. № 5. С. 37–42.

5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02. 2006 р. № 3477-VI. *Урядовий кур'єр*. 2006. № 60. С. 24.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013 р. № 9-10. С. 38.

7. Стецик Н. Судові правотворчі акти: загальнотеоретична характеристика. *Вісник Львівського університету. Серія «Юридична»*. 2011. Вип. 52. С. 27–32.

ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Хуторянець Ж. В.

*Студентка III курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Ільченко О. В.

*к. ю. н., доцент, доцент кафедри КПДС ННІ права
Сумського державного університету*

Відношення до питання депутатської недоторканності в українському суспільстві неоднозначне. Відсутність зв'язку з виборцями, лобіювання особистих інтересів, відсутність на засіданнях парламенту та так зване «кнопкодавство», голосування за закони що носять відверто політичний характер та не відповідають інтересам більшості народу України – все це сприяє тому, що рівень довіри до народних депутатів серед населення падає до мінімуму. Разом з низьким рівнем довіри до вищого представницького органу держави багато хто з українців небезпідставно вважає, що депутатська недоторканність є лише засобом для народних обранців уникнути відповідальності за свої незаконні дії, а тому повинна бути негайно скасована.

Так, 1 січня 2020 року набув чинності закон «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)», відповідно до якого зі ст. 80 Конституції України було виключено частину 2, у якій зазначалося, що народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані» [1, 2]. Після внесення змін відповідна стаття має наступний вигляд: «Народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образу чи наклеп» [2].

Таким чином, з внесенням змін до Основного Закону України, з народних депутатів було знято недоторканність, але наступні кроки парламентарів, які стосувалися